

Vrijdag 29 september 2017
Gooiland, Hilversum

WIE GAAT ER NU MET ME WANDELEN?

Dood en rouw bij mensen met een verstandelijke beperking

Rouwen is verdriet hebben om een verlies. Iedereen lijdt verliezen. Ook kinderen, volwassenen en ouderen met een verstandelijke beperking krijgen in hun leven te maken met dood en verlies. Dit vraagt om specifieke ondersteuning die afgestemd is op hun beleving. Vaak groeien zij op in een beschermende omgeving en wordt communicatie over moeilijke onderwerpen uit de weg gegaan. Ook zij hebben echter behoefte aan het kunnen begrijpen van wat er in hun wereld gebeurt en willen dit met anderen delen. Door hun beperking kunnen zij zich niet altijd goed uiten en kan het lastig zijn in te schatten wat dood en verlies voor hen betekenen. Hoe begeleid je hen in deze moeilijke situaties op de juiste manier?

De dag begint beeldend met de voorstelling “Ooit ga je dood”, die wordt gespeeld door mensen met en zonder een verstandelijke beperking. Vervolgens staan we stil bij wat mensen met een verstandelijke beperking nodig hebben wanneer een dierbare overlijdt, wanneer zij zelf zullen komen te overlijden of wanneer zij op een andere manier geconfronteerd worden met verlies. Hoe wordt het concept ‘dood’ ervaren en begrepen op de verschillende ontwikkelingsniveaus? Welke rol speelt gehechtheid in de rouw van mensen met een verstandelijke beperking? Naast actuele kennis en informatie biedt het programma veel ruimte voor het bespreken van uw eigen vragen en ervaringen.

Van harte welkom!

Drs. Leoniek van der Maarel, dagvoorzitter
Drs. Geke Zandringa, SCEM

Wie gaat er nu met me wandelen?

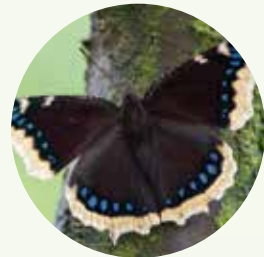
Elke zondag komt zijn Moeke...
Ze drinken koffie met een krakeling erbij
Daarna wordt er gewandeld
Het bos is immers heel dichtbij...

Op een dag komt er de boodschap:
“Pim jouw Moeke komt nooit meer
zij is vanochtend dood gegaan”
In zijn lijf gaat het te keer...

Zijn hoofd zit vol met vragen:
Want dood; Hij weet niet hoe dat is
en is nooit meer nu voor altijd?
Want dan is het echt goed mis...

Nooit meer Moeke
Nooit meer koffie met een krakeling
Wanhopig klinkt zijn vraag:
“Wie maakt er nou met mij een wandeling?”

(Petra Vossegat-de Bruin)

Programma

Dagvoorzitter: *Leoniek van der Maarel*

- 09.45 uur Welkom door de dagvoorzitter
- 09.50 uur Ooit ga je dood
  - *Carte Blanche* speelt een voorstelling over de dood met mensen met en zonder verstandelijke beperking
- 10.40 uur Een blauwdruk voor rouw
Basisprincipes van het rouwproces
  - *Leoniek van der Maarel*
- 11.10 uur **Pauze**
- 11.40 uur Rouw en haar diversiteit bij mensen met een verstandelijke beperking
Hoe sluit je aan bij niveau en levensfase?
  - *Karina Knijnenburg*
- 12.30 uur Heb je even voor mij?
Mooie praktijkmomenten
  - *Petra Vossegat*
- 12.40 uur **Lunchpauze**
- 13.40 uur Interactie met de zaal obv vragen en casuïstiek
- 14.00 uur Kruip eens in de huid van - op zoek naar het gezonde deel
Welke rol speelt gehechtheid bij rouw?
  - *Wilma Jansen*
- 14.50 uur **Pauze**
- 15.20 uur Dood, hoe gaat dat?
Over stervensbegeleiding bij mensen met een verstandelijke beperking
  - *Petra Vossegat*
- 16.00 uur Interactie met de zaal obv vragen en casuïstiek
- 16.30 uur **Afsluiting**

Inschrijven

SCEM verwerkt haar inschrijvingen geautomatiseerd. Het online inschrijfformulier vindt u op de subpagina van deze bijeenkomst in de Agenda op www.scem.nl. Hier vindt u tevens alle informatie over de inschrijvoorwaarden.

Het inschrijfgeld bedraagt bij vroegboeken en betalen (tot 3 weken van tevoren): € 195,-
Standaardbedrag: € 225,-

Bij gelijktijdige inschrijving van meer dan drie deelnemers van dezelfde organisatie geldt een korting van € 20,- per persoon. Groepskortingen worden achteraf niet meer toegekend.

Sprekers en voorzitter

Wilma Jansen • speltherapeute, Utrecht

Drs. Karina Knijnenburg • gedragsdeskundige en GZ psycholoog GGZ Delfland, Rotterdam

Drs. Leoniek van der Maarel (voorzitter) • psycholoog, orthopedagoog en hypnotherapeut, Voorburg

Petra Vossegat-de Bruin • geestelijk verzorger en gecertificeerd rouwbegeleider Ipse de Bruggen, Nootdorp

De Werkplaats van Carte Blanche • Eindhoven

Doelgroep

Verpleegkundigen en verzorgenden, artsen voor verstandelijk gehandicapten, zorgcoördinatoren, orthopedagogen / gedragsdeskundigen, sociaalagogisch werkers, maatschappelijk werkers, geestelijk verzorgers, afdelingshoofden / teamleiders / locatiemanagers
Tevens is het programma interessant voor huisartsen, praktijkondersteuners, (woon)begeleiders, activiteitenbegeleiders / medewerkers dagbesteding

Accreditatie

Wordt aangevraagd bij NVAVG-ABAN, Kwaliteitsregister V&V, NIP/NVO, SKGV, Registerplein

Bij voldoende belangstelling uit een discipline zal aanvullend accreditatie worden aangevraagd

Datum en locatie

Vrijdag 29 september 2017
Goiland
Emmastraat 2
1211 NG Hilversum

Informatie

SCEM
Postbus 21, 4196 ZG Tricht

telefoon 0345 - 57 66 42
e-mail scem@scem.nl
twitter @scem

Voor meer bijeenkomsten: www.scem.nl